

ΠΡΑΚΤΙΚΑ
ΤΗΣ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗΣ
ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ
ΤΟΥ ΕΤΟΥΣ
2015

ΑΘΗΝΑΙ 2016

ΑΝΑΣΚΑΦΗ ΣΤΟ ΒΑΘΥ ΑΣΤΥΠΑΛΛΙΑΣ

Οί έρευνες πεδίου τής έν Αθήναις Αρχαιολογικής Έταιρείας στό Βαθύ Αστυπάλλιας (σχ. 1) συνεχίστηκαν τò 2015 ύπό τή διεύθυνση τοῦ γράφοντος, γιά σύντομο διάστημα τοῦ Ιουλίου καί γιά μικρότερα διαστήματα τῶν μηνῶν Αὐγούστου καί Σεπτεμβρίου, λόγω τῶν ἀπρόβλεπτων πολιτικῶν γεγονότων πού ἐπηρέασαν ἄμεσα τήν οἰκονομική ρευστότητα, ἀλλά καί τήν κινητικότητα τῶν συνεργατῶν¹. Συνέπεια τῶν παραπάνω ἦταν νά μὴν πραγματοποιηθεῖ τò ἀνασκαφικό πρόγραμμα πού εἶχε ἐγκριθεῖ γιά τò 2015 καί ἀντ' αὐτοῦ νά γίνουν μόνο περιορισμένοι καθαρισμοί καί νά συνεχισθεῖ ἱκανοποιητικά μόνο ἡ ἐντατική ἐπιφανειακή ἔρευνα στὰ ψηλότερα σημεῖα τής χερσονήσου.

Οἱ ἐργασίες πού πραγματοποιήθηκαν τò 2015 ἀφοροῦσαν:

1. Στὸν ἀνασκαφικό καθαρισμὸ τής κατασκευῆς K16, ὅπου ἡ ἐπένεργεια τοῦ χειμέριου κύματος ἔφερε γιά ἀκόμα μία χρονιά ἀναστάτωση στήν «ἐλλειψοειδῆ ἐξέδρα ἀρ. 1» τῶν βρεφικῶν ἐγγχυτρισμῶν.

2. Στὸν καθαρισμὸ ἐπιφανείας πέριξ τοῦ «βράχου τοῦ Δίωνος», τής νότιας ἀκτῆς, καί στήν ἀποτύπωση τῶν βραχογραφιῶν τής περιοχῆς.

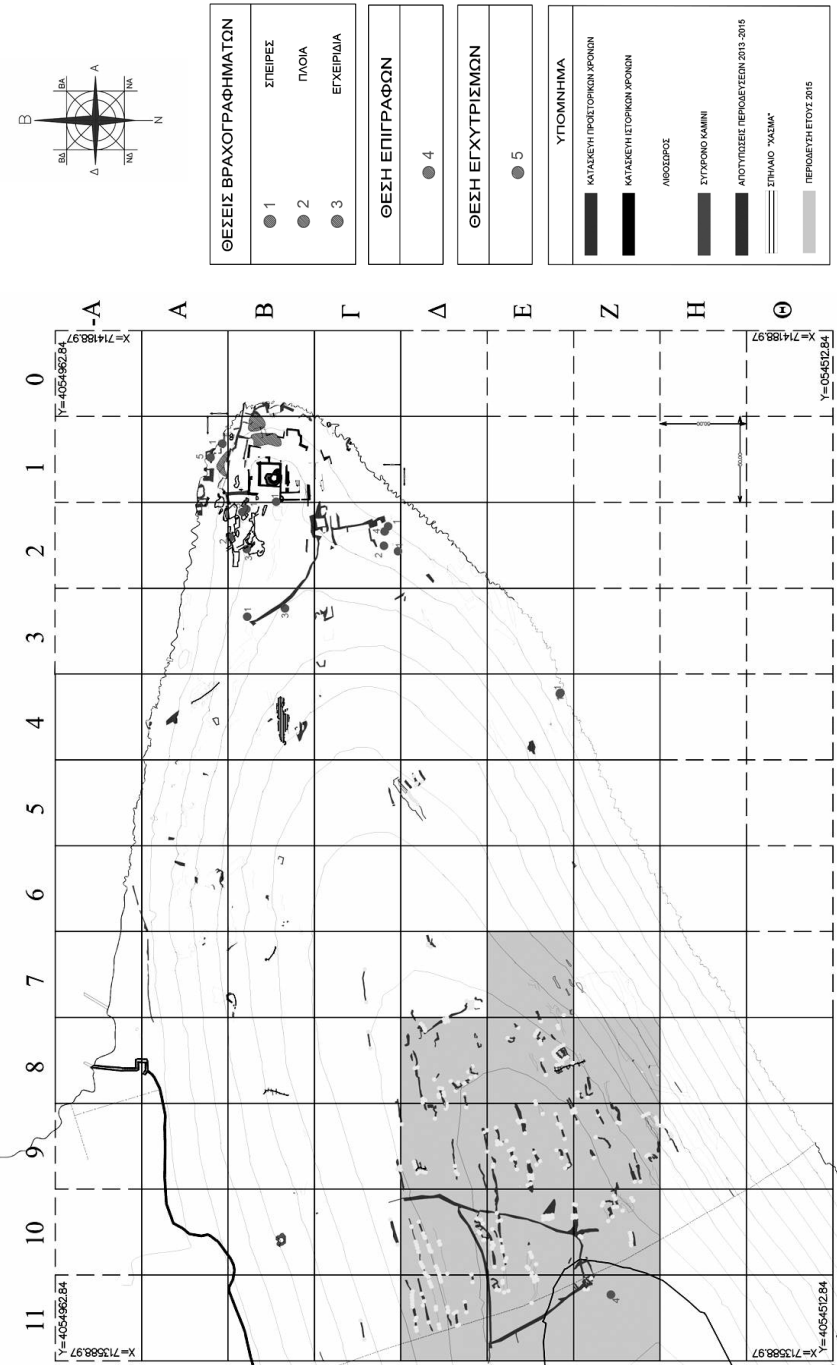
3. Στὸν ἀνασκαφικό καθαρισμὸ τοῦ ἐσωτερικοῦ θεμελίου τοῦ ὀγκολιθικοῦ ἀναλήμματος τής βόρειας ἀκτῆς, μικρὸ τμήμα τοῦ ὁποίου κατέρρευσε κατὰ τὶς βροχοπτώσεις τοῦ χειμῶνα.

4. Στὸν ἀνασκαφικό καθαρισμὸ τής μικρῆς ὀρθογώνιας κατασκευῆς Π1 τής βόρειας ἀκτῆς καί τή σχεδιαστική της ἀποτύπωση.

5. Στὴ συνέχιση τής ἐντατικῆς περιόδευσης δυτικότερα τής περιοχῆς πού ἐρευνήθηκε τò 2014, στὰ τετράγωνα 50X50 μ. τοῦ τοπογραφικοῦ καννάβου Δ7-Δ11, Ε7-Ε11, Ζ9-Ζ11.

---

1. Γιά τοὺς συνεργάτες τής ἀνασκαφῆς βλ. στὸ τέλος τής ἐκθεσης.

Σχ. 1. Τοπογραφική αποτύπωση του Α. τμήματος της χερσονήσου, όπου δηλώνονται με σκιά τα τετράγωνα της επιφανειακής έρευνας του 2015 (σχ. Δ. Νιώτη).

6. Στην μικροανασκαφή του έγχυτρισμού αρ. 4, που ανασύρθηκε το 2014 από την παράκτια κατασκευή K16.

7. Στην δημιουργία ορθοφωτοχάρτη της περιοχής του ελληνιστικού πύργου και των πέριξ μνημείων στο ακρωτήριο Έλληνικό.

1. Άνασκαφικός καθαρισμός στην Κατασκευή K16

Στη βόρεια άκτογραμμή, εντός του τετραγώνου A1, το 2014 είχε διενεργηθεί συστηματική ανασκαφή της επίπεδης επιμήκους επιφάνειας («έλλειψοειδούς εξέδρας αρ. 1»), που ορίζεται από την ορθογώνια κατασκευή K16. Η έρευνα των ετών 2012-2014 στο δυτικό μισό της επίπεδης έκτασης είχε φέρει στο φως άδρῃς κατασκευῆς λιθόστρωτο, στην επιφάνεια του οποίου είχαν βρεθεί εντός άγγείων της Τελικῆς Νεολιθικῆς/Πρωτοκυκλαδικῆς I περιόδου οί βρεφικοί έγχυτρισμοί αρ. 1-3, ενώ πιθανός έγχυτρισμός (αρ. 4) αντιστοιχεί στο σύσσωμα χώματος που είχε ανασυρθεί σέ άλλο σημείο του λιθοστρώτου. Το 2014 διενεργήθηκε σωστική ανασκαφή στην ορθογώνια αὐτή κατασκευή σέ δλόκληρη τήν έκτασή της, μέχρι τὸ επίπεδο του λιθοστρώτου, έπειδὴ πολλά τμήματά του είχαν διαταραχθεί λόγω τῆς κάτωθεν έπενέργειας του θαλάσσιου ὕδατος που είσχωρούσε από τίς σχισμές του φυσικοῦ βράχου, ἐπὶ του οποίου τὸ λιθόστρωτο είχε θεμελιωθεί.

Έφ'ετος διαπιστώσαμε ὅτι στους μήνες που προηγήθηκαν τῆς έρευνας, τὸ χειμέριο κύμα είχε διαλύσει τὰ έναπομείναντα τμήματα του λιθοστρώτου (είκ. 1), φέρνοντας στην επιφάνεια ενδιαφέροντα ὕστρακα Τελικῶν Νεολιθικῶν/Πρωτοκυκλαδικῶν άγγείων καὶ λιγοστά ἄλλα εύρήματα, ὅπως αἰχμηὶ βέλους με μίσχο από ὀψιανό. Ὁ καθαρισμός απομάκρυνε τούς διαταραγμένους λίθους του δυτικοῦ μισοῦ τῆς «εξέδρας» καὶ συνέλεξε τὸ λιγοστὸ λασπῶδες χῶμα, που πλύθηκε στο σύνολό του, αφού δὲν μπορούσε νὰ κοσκινισθεῖ.

2. Έπιφανειακός καθαρισμός γύρω από τόν «βράχο του Δίωνος»

Έντός του τετραγώνου Γ2 καὶ σέ μία περιοχή τῆς νότιας άκτῆς κατάστικτη από βραχογραφίες σπειρῶν, πολύκωπου πλοίου καὶ ομάδας

βελῶν ἢ δοράτων διενεργήθηκε ἐπιφανειακὸς καθαρισμὸς γύρω ἀπὸ τὸν ἀσυνήθιστα ἐπίπεδο βράχο, ὅπου τὸ 2013 εἶχε ἐντοπισθεῖ ἡ κατωκέφαλη ἐπιγραφὴ τοῦ «Δίωνος» (τέλους 5ου ἢ ἀρχῶν 4ου αἰ. π.Χ.) καὶ ἐπικρουστῶν «φαλλόμορφων» θεμάτων². Ὁ καθαρισμὸς (τετράγωνο διαστ. 9×9 μ.) ἔγινε γιὰ νὰ κατανοηθεῖ ἡ διευθέτηση τῶν πυκνῶν ριζιμιῶν, ἀλλὰ συχνὰ ἐπεξεργασμένων στὴν ἐπιφάνειά τους, βράχων, ποὺ διατάσσονται κλιμακωτὰ πρὸς τὴ νότια ἀκτὴ, ἀλλὰ καὶ γιὰ νὰ ἀποτυπωθοῦν οἱ πυκνὲς βραχογραφίες ποὺ ὑπάρχουν στὴν περιοχὴ (εἰκ. 2).

Κατέστη σαφὲς ὅτι ἡ ἐπίπεδη ἐπιφάνεια τοῦ «βράχου τοῦ Δίωνος» ἔχει δεχθεῖ ἐπικρουστὲς παραστάσεις σὲ περισσότερες ἀπὸ μία χρονικὲς φάσεις καὶ ὅτι τὸ δακτυλιόσχημο μοτίβο μὲ τὴ στιγμὴ στὸ κέντρο, στὴ δυτικὴ τριγωνικὴ ἀπόληξη τοῦ βράχου, εἶναι πρωιμότερο τῶν δύο «φαλλόσχημων» θεμάτων. Ὁμοιο δακτυλιόσχημο ἐπαναλαμβάνεται πλησίον, περιβαλλόμενο ἀπὸ σύστημα πυκνῶν κυκλικῶν βαθύνσεων, ποὺ ὅπως καὶ τὸ προηγούμενο θέμα βρίσκουν παράλληλα στὶς βραχογραφίες τῆς Τελικῆς Νεολιθικῆς (Στρόφιλας Ἀνδρου) καὶ Πρωτοκυκλαδικῆς ἐποχῆς (Νάξος, Ἡρακλειὰ καὶ ἄλλα νησιὰ τῶν Κυκλάδων). Ὁμοια συστήματα μικρῶν ἐπικρουστῶν κύκλων ἀπαντοῦν στὰ διπλανά πρὸς ΒΑ. βράχια, ὅπου σαφῶς ἢ λιγότερο εὐκρινῶς ἐντοπίζονται βραχογραφικὲς παραστάσεις τριγωνικῶν ἐγχειριδίων (εἰκ. 3), ἴσως τόξου καὶ ἄλλων ἀδιάγνωστων θεμάτων.

Στὰ ΝΑ. τοῦ «Δίωνος», στὸν βράχο ὅπου τὸ 2013 εἶχε ἐντοπισθεῖ παράσταση ζεύγους σπειρῶν, διαπιστώθηκε ὅτι αὐτὲς ἀνήκουν σὲ σύνθετο θέμα ἐνωμένων «ὀφθαλμῶν» ἐκατέρωθεν κατακόρυφου στελέχους ποὺ ἀπολήγει σὲ τριγωνικὸ «σῶμα» (εἰκ. 4, 5). Τὸ ἐνδιαφέρον αὐτὸ θέμα, σχηματοποιημένο ἀνθρωπόμορφο στὴν πραγματικότητα, ἐπαναλαμβάνεται σὲ σχεδὸν συμμετρικὸ κατ' ὀρθὴ γωνία σημεῖο τοῦ ἴδιου βράχου.

Ἐπίσης πυκνότερης διακόσμησης ἀποδεικνύεται τὸ βραχογράφημα πολύκωπου πλοίου, ποὺ εἶχε ἐντοπισθεῖ τὸ 2014 Α. τοῦ «Δίωνος»³. Μία

2. Βλ. Ἔργον 2013.

3. Βλ. ΠΑΕ 2014, 226, εἰκ. 14.

σπείρα καὶ ἄλλα θέματα λιγότερο σαφῇ πιθανὸν νὰ συνδέονται μὲ τὸ ἴδιο πλοῖο, χωρὶς νὰ ἀποκλείεται τὸν βράχο νὰ διακοσμοῦσαν περισσότερα σκάφη (εἰκ. 6).

Ἡ πυκνότητα μεγάλης διασπορᾶς βραχογραφημάτων στὴν περιοχή καὶ ἡ ἐνδιαφέρουσα διευθέτηση τῶν ἐπίπεδων βράχων, πιθανὸν θεμελίων ἢ ὑπαίθριου πλακοστρώτου, καταδεικνύει τὴ σημασία τῆς θέσης κατὰ τὴν προϊστορική περίοδο, ὅπου ἐπὶ πλέον τεκμηριώνεται δραστηριότητα (φρουρᾶς;) κατὰ τοὺς κλασικοὺς χρόνους.

3. Άνασκαφικὸς καθαρισμὸς στὸ μεγάλο Βόρειο ἀνάλημμα

Μὲ ἀφορμὴ τὴν κατάρρευση, κατὰ τίς βροχοπτώσεις τοῦ χειμῶνα, μικροῦ τμήματος στὸ ἀνατολικότερο τμήμα τοῦ ὀγκολιθικοῦ ἀναλήμματος τῆς βόρειας ἀκτῆς, διενεργήθηκε ἐπιφανειακὸς ἀνασκαφικὸς καθαρισμὸς τοῦ ἐσωτερικοῦ θεμελίου του, διάρκειας μιᾶς ἡμέρας, μὲ σκοπὸ νὰ ἀντληθοῦν στοιχεῖα γιὰ τὴ χρονολόγηση τοῦ μεγάλου αὐτοῦ ἔργου⁴. Πίσω ἀπὸ τοὺς ἑξι καταρρεύσαντες βραχολίθους διαπιστώθηκε μέτωπο κτισμένων λίθων, πὺ δίκην ἐρείσματος συγκρατοῦσε τὸ κύριο ἀνάλημμα, τὸ ὁποῖο εἶχε θεμελιωθεῖ στὰ προσφερόμενα σημεῖα τοῦ φυσικοῦ βράχου⁵. Τὸ γέμισμα ἀπὸ λίθινα ἐργαλεῖα, ὅπως ἓνα σπασμένο τριβεῖο, καὶ ἡ εὕρεση λιγοστῆς ἀλλὰ διαγνώσιμης πρωτοχαλκῆς κεραμικῆς, δίνουν πολὺτιμη τεκμηρίωση γιὰ τὴν ἴδρυση αὐτοῦ τοῦ ἰσχυροῦ ἀναλήμματος κατὰ τὴν 3η χιλιετία π.Χ.

4. Καθαρισμὸς καὶ ἀποτύπωση τῆς κατασκευῆς Π1

Ἡ ὀρθογώνια κατασκευὴ Π1, ἡ πρώτη ἀπὸ Δ. μιᾶς σειρᾶς Π-σχῆμων κατασκευῶν πὺ ὑπάρχουν μισοβυθισμένες στὴ βόρεια ἀκτὴ, εἶχε

---

4. Βλ. ΠΑΕ 2013, 217 εἰκ. 1.

5. Ἡ προκαταρκτικὴ μελέτη τοῦ ὀγκολιθικοῦ ἀναλήμματος διενεργήθηκε ἀπὸ τοὺς ἀρχιτέκτονες Θεμιστοκλῆ Μπιλὴ καὶ Μαρία Μαγνήσαλη.

καθαρισθεί τὸ 2014 ἕως τὴν ἐπιφάνεια τοῦ θαλασσινοῦ νεροῦ, ἀποκαλύπτοντας διαταραγμένη ἐπίχωση Πρωτοχαλκῶν καὶ ρωμαϊκῶν χρόνων. Τὸ 2015 ἐπανήλθαμε στὴν τομὴ, μὲ σκοπὸ τὴν ἀποκάλυψη καὶ τὴν ἀποτύπωση τοῦ καλοκτισμένου τοίχου κατεύθυνσης Β.-Ν., πὺ συμπλέκεται μὲ ἄλλους τοίχους τῆς Π1, λιγότερο καλῆς διατήρησης (εἰκ. 7). Ἡ εἰσροὴ τῶν ὑδάτων ὅμως δὲν ἐπέτρεψε οὔτε ἐφέτος σαφέστερη διάγνωση τῆς φύσης τῶν κατασκευῶν αὐτῶν.

5. Ἐπιφανειακὴ ἔρευνα

Ἡ ἐπιφανειακὴ περιόδευση τοῦ 2015 ἐπεκτάθηκε δυτικότερα τῆς περιοχῆς πὺ ἐρευνήθηκε τὸ 2014, στὰ τετράγωνα διαστ. 50×50 μ. τοῦ τοπογραφικοῦ καννάβου Δ7-Δ11, Ε7-Ε11, Ζ9-Ζ11. Πρόκειται γιὰ τὸ τελευταῖο τμῆμα γῆς ἐντὸς τοῦ τοπογραφικοῦ καννάβου, τὸ ὁποῖο εἶχε προγραμματισθεῖ γιὰ τὴν ἐντατικὴ ἐπιφανειακὴ ἔρευνα τῶν ἐτῶν 2011-2015 καὶ τὸ ὁποῖο καλύπτει τὸ ἡπιότερο ἀνατολικὸ τμῆμα τῆς χερσονήσου, πὺ ἀνήκει στὴν οἰκογένεια Δημ. Σταυλᾶ.

Ἡ περιοχή πὺ ἐρευνήθηκε ἀντιστοιχεῖ στὸ ἀνώτερο ἐπίπεδο πλάτωμα τῆς χερσονήσου, ἡ ὁποία, ὅπως εἶχε διαπιστωθεῖ κατὰ τίς ἀρχικὲς περιόδους, βρίθκει ἀρχαίων λειψάνων (περιβόλων μεγάλου μήκους, κτιρίων, ἀναλημμάτων, δρόμων, ποικίλων λαξευμάτων, κλιμάκων, ἐξεδρῶν κλπ.), τὰ ὁποῖα ἐφέτος ἔλαβαν τοὺς ἀριθμοὺς Ε91-Ε180 (σχ. 1). Ὅπως ἦταν ἀναμενόμενο, τὰ περισσότερα ἀπὸ αὐτὰ ἀφοροῦν διαμορφώσεις χαμηλῶν ἀναλημμάτων, πὺ ἀκολουθοῦν βαθμιδωτὰ τίς ἥπιες κλίσεις τοῦ ἀνώτερου πλατώματος.

Ὁ μεγάλος περίβολος τριγωνικῆς κάτοψης, πὺ εἶχε ἀποτυπωθεῖ τὸ 2011 καὶ βρίσκεται πολὺ κοντὰ στὴν ἀρχαίικὴ ἐπιγραφή τῶν «Νικησίτιμου καὶ Τιμίωνος», καλύπτει μεγάλο τμῆμα τοῦ ἀνώτερου ἐπίπεδου πλατώματος⁶. Οἱ συγκλίνουσες πρὸς Ν. κεραεῖς τοῦ ἀπολήγουν στὴν κατασκευὴ (τετράγωνα Δ-Ε-Ζ / 10-11: σχ. 1) Ε164, ἐπίμηκες ὀρθογώνιο κτίριο μὲ ἰσχυρὸ λίθινο θεμέλιο (εἰκ. 8), ἡ σημασία τοῦ ὁποῖου

6. Βλ. ΠΑΕ 2013, 219 εἰκ. 4, 222 πίν. 136α-β.

μένει νὰ διερευνηθεῖ ἀνασκαφικά. Ἡ ἀναγνώριση, ἐπὶ πλεόν, δύο τουλάχιστον βαθμιδωτῶν δρόμων λαξευμένων στὸν βράχο, μέσα στὸ πυκνὸ δίκτυο τῶν τριγύρω κατασκευῶν, δείχνει ὅτι στὸ ἀνώτερο πλάτωμα εἶχε ἀναπτυχθεῖ ἐγκατάσταση ἄγνωστης ἀκόμα μορφῆς, λειτουργίας καὶ χρονολόγησης. Ἡ ἐλάχιστη ἐπιφανειακὴ κεραμικὴ εἶναι φθαρμένη καὶ χρονολογεῖται στοὺς ἱστορικοὺς χρόνους κυρίως, ὑπάρχουν ὅμως σποράδην λίγες λεπίδες ἢ ἄλλα τέχνηρα ὀψιανοῦ.

6. Ἀνασκαφὴ τοῦ ἐγχυτρισμοῦ ἀρ. 3 ἀπὸ τὴν κατασκευὴ K16

Σὲ συνεργασία μὲ τὸν καθ. Φυσικῆς Ἀνθρωπολογίας κ. S. Hillson (UCL London) διενεργήθηκε ἔρευνα τοῦ ἐγχυτρισμοῦ ἀρ. 4, ποὺ ἀνασύρθηκε τὸ 2014 ἀπὸ μικρὸ λίθινο ἀναβαθμὸ τριγωνικοῦ σχήματος («ἐξέδρα ἀρ. 2»), ἀκριβῶς Δ. τῆς κατασκευῆς K16 («ἐλλειψοειδοῦς ἐξέδρας ἀρ. 1»). Τὸ ἀγγεῖο ποὺ περιεῖχε τὸν ἐγχυτρισμὸ (μεγαλόσωμος κρατηρίσκος τῆς Πρωτοκυκλαδικῆς Ι περιόδου) διαπιστώθηκε ὅτι, ὅπως καὶ ἐκεῖνα τῶν ἐγχυτρισμῶν ἀρ. 1, 2 καὶ 3, ἦταν κολοβὸ καὶ ὅτι ἐπιτέλεσε τὸν σκοπὸ αὐτὸ ἀφ' ὅτου εἶχε ἀχρηστευθεῖ (εἰκ. 9). Ἐπὶ πλεόν, ἔχει καὶ αὐτὸ ἔντονα σημάδια ἐπαφῆς μὲ φωτιά, στοιχεῖο ποὺ τεκμηριώνει τὴ χρήση του ὡς μαγειρικοῦ, πιθανότατα, σκεύους. Ἡ προσεκτικὴ μικροανασκαφὴ τοῦ περιεχομένου ἀποκάλυψε ὅτι στὸν πυθμένα ὑπῆρχαν δύο ἀρτιγενῆ βρέφη, μὲ τὸ ἓνα κατὰ λίγους μῆνες μεγαλύτερο ἀπὸ τὸ ἄλλο. Χάρη στὴ σύγχρονη φωτογραφικὴ τεχνολογία ἡ ἐξέλιξη τῆς ἀνασκαφῆς τοῦ κρατηρίσκου τεκμηριώθηκε περισκοπικά, μὲ δυνατότητα τρισδιάστατης ἀπεικόνισης τῆς ἀκριβοῦς θέσης τῶν βρεφικῶν ὀστέων μέσα στὸ ἀγγεῖο.

7. Δημιουργία ὀρθοφωτοχάρτη περιοχῆς ἐλληνιστικοῦ πύργου

Μὲ τὴ δημιουργία τοῦ ὀρθοφωτοχάρτη τῶν μνημείων τοῦ ἀκρωτηρίου Ἑλληνικό (εἰκ. 10) ἐντάχθηκαν μὲ ἀπόλυτη ἀκρίβεια τὰ μεῖζονα μνημεῖα, ὅπως ὁ ἐλληνιστικὸς πύργος, τὰ ὀγκολιθικά ἀναλήμματα καὶ οἱ παράκτιες Πειόσχημες ἐξέδρες τῶν προϊστορικῶν χρόνων.

Τέλος, μὲ πρόσκληση τοῦ Δήμου Ἀστυπάλαιας, ἓνας ἀπὸ τοὺς πρόσφατα ἀνακαινισμένους ἀνεμόμυλους τῆς Χώρας διαμορφώθηκε σὲ κέντρο ἐνημέρωσης τῶν κατοίκων καὶ τῶν ἐπισκεπτῶν τοῦ νησιοῦ γιὰ τίς ἀρχαιολογικὲς ἔρευνες στὸ Βαθύ. Ἐδῶ ἐκτέθηκαν ἀντίγραφα τῶν σημαντικότερων βραχογραφιῶν καὶ ἐπιγραφῶν ἀπὸ τὴ θέση καὶ φωτογραφικὸ πανόραμα τῶν μνημείων τοῦ ἀκρωτηρίου.

ΑΝΔΡΕΑΣ Γ. ΒΛΑΧΟΠΟΥΛΟΣ

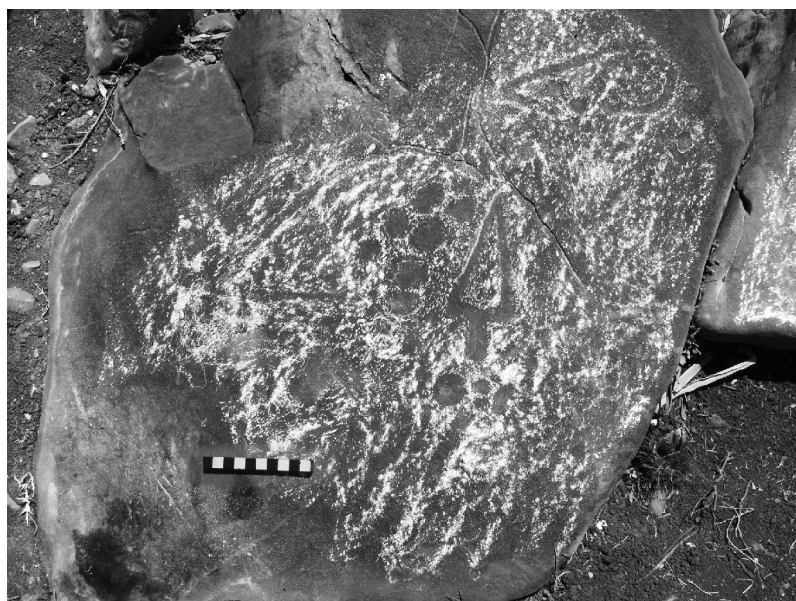
ΣΥΝΕΡΓΑΤΕΣ

Στὴν ἔρευνα συμμετεῖχαν οἱ μόνιμοι συνεργάτες Διονύσης Νιώτης (τοπογράφος), Νίκος Σεπετζόγλου (ζωγράφος), Παναγιώτης Ἀγγελίδης (συντηρητὴς ἀρχαιοτήτων), Τάσος Πασιαλῆς (φωτογράφος) καὶ ἡ ἀρχαιολόγος δρ Ἀναστασία Ἀγγελοπούλου (Ἐφορεία Ἀρχαιοτήτων Κυκλάδων), ἡ ὁποία μελετᾷ τὴν Τελικὴ Νεολιθικὴ/Πρωτοχαλκὴ κεραμικὴ ἀπὸ τὸ Βαθύ.

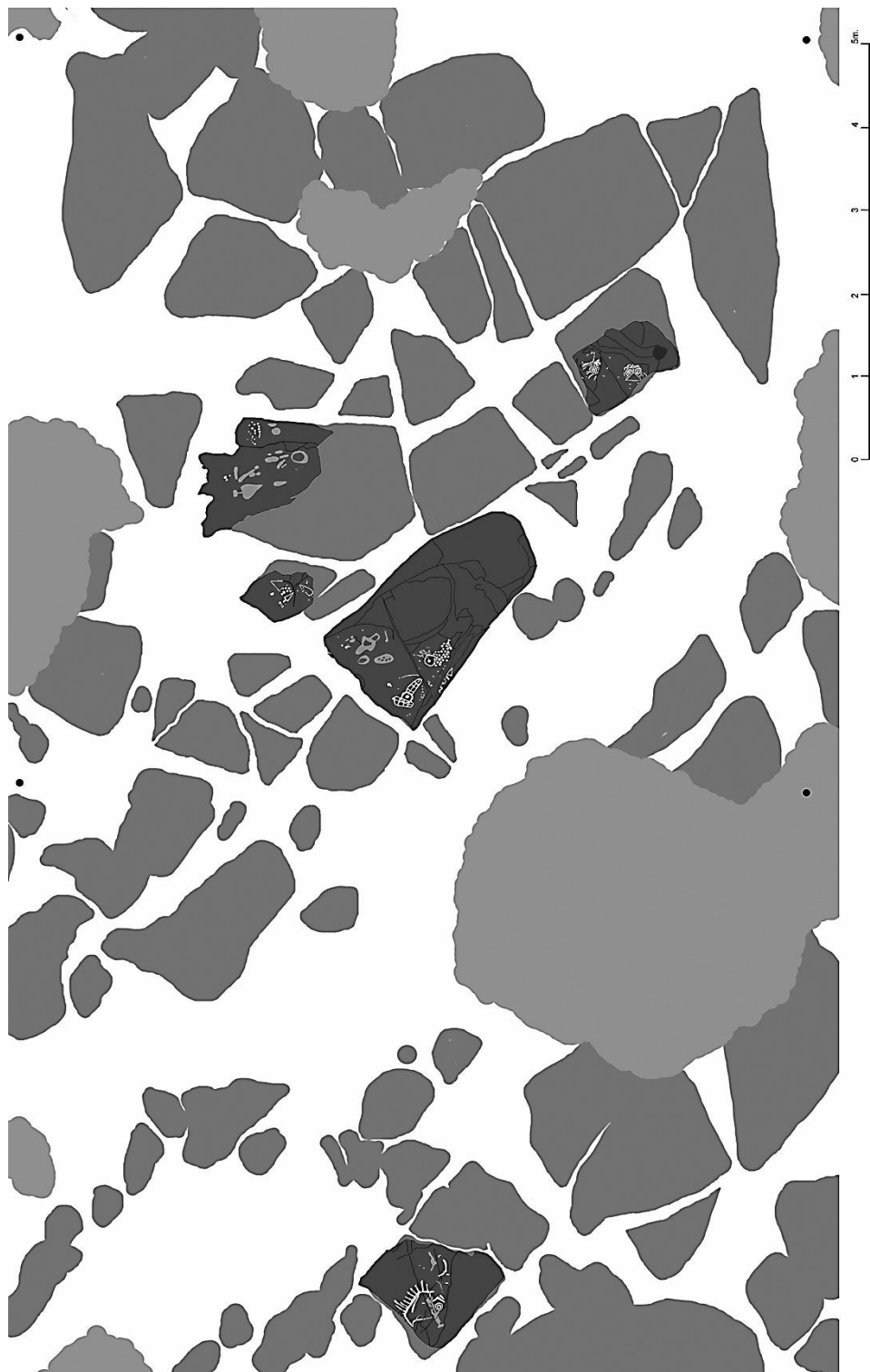
Τὴν ὁμάδα συναποτελοῦσαν οἱ πτυχιούχοι Ἀρχαιολογίας τοῦ Πανεπιστημίου Ἰωαννίνων Γιάννης Ζόγκος καὶ Γιώργος Κολιτσόπουλος, καὶ οἱ φοιτήτριες τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν Μαρία-Ρόζα Μπεσάρα καὶ Εἰρήνη Παπανικόλα. Θερμὲς εὐχαριστίες γιὰ τὴ βοήθεια στὸ ἔργο μας ὀφείλονται στὴν Ἐφορεία Ἀρχαιοτήτων Δωδεκανήσου καὶ τὴν υπεύθυνη γιὰ τὴν Ἀστυπάλαια ἀρχαιολόγο κ. Χ. Φανταουτσάκη, στὸν Δήμαρχο Ἀστυπάλαιας κ. Πανορμίτη Κονταράτο καὶ τοὺς ἰδιοκτῆτες τῆς ἐρευνώμενης ἑκτασης κ.κ. Δημήτρη, Γιάννη καὶ Μανώλῃ Σταυλά. Ἐπίσης στὴν ἐταιρεία Attica Ferries γιὰ τὴ χορηγία τῶν ἀκτοπλοϊκῶν εἰσιτηρίων καὶ στὸ Πανεπιστήμιο Ἰωαννίνων, τὴ Γενικὴ Γραμματεία Αἰγαίου καὶ τὸν φιλόρχαιο κ. Θ. Μαρτίνο γιὰ τὴ χρηματοδότηση τῆς ἔρευνας.

Είκ. 1. Κατασκευή K16. Ο άνασκαφικός καθαρισμός τής «εξέδρας άρ. 1».

Είκ. 2. Βραχογραφήματα τριγωνικων έγχειριδιων ή αιχμων δόρατος και άλλων θεμάτων, σε βράχο στα ΒΑ. του «βράχου του Δίωνος».

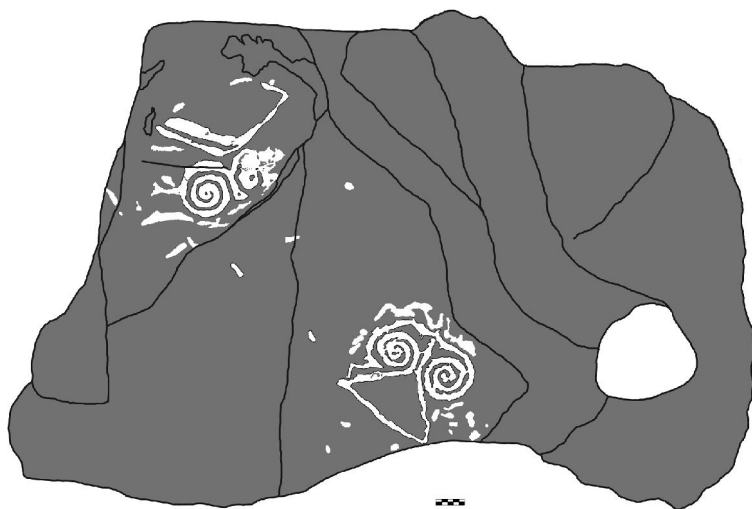

Εἰκ. 3. Ἀποτύπωση τῶν βραχογραφιῶν γύρω ἀπὸ τὸν «βράχι τοῦ Δίωτος» (σχ. Ν. Σεπετζόγλου).

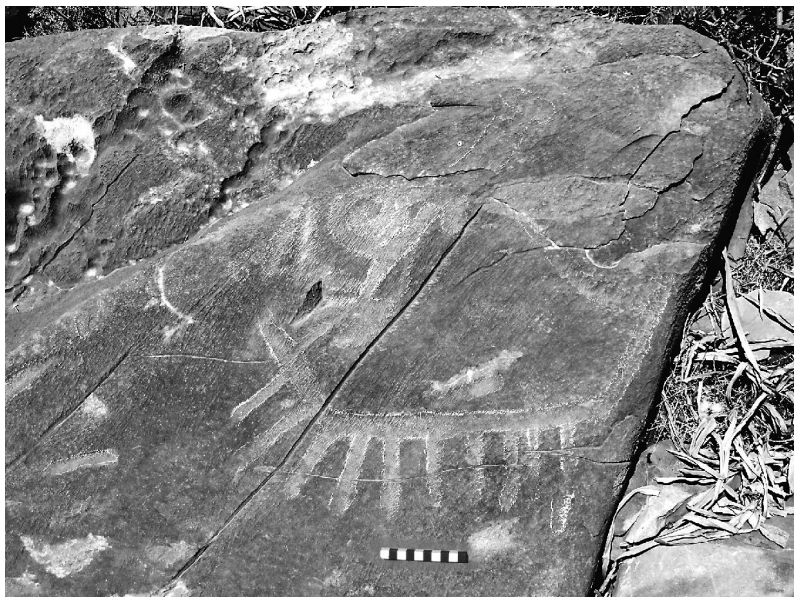

Είκ. 4. Σύνθετο γραμμικό θέμα «ὀφθαλμῶν» με σπείρες σὲ βράχο τῆς νότιας ἀκτῆς.

Είκ. 5. Αποτύπωση τῶν βραχογραφιῶν σύνθετων θεμάτων σπειρῶν, ἀμέσως νότια τοῦ «βράχου τοῦ Δίωνος» (σχ. Ν. Σεπετζόγλου).

Εἰκ. 6. Πολύκωπο πλοῖο με σπείρα καὶ ἄλλα δυσδιάγνωστα θέματα σὲ βράχο τῆς ἴδιας περιοχῆς.

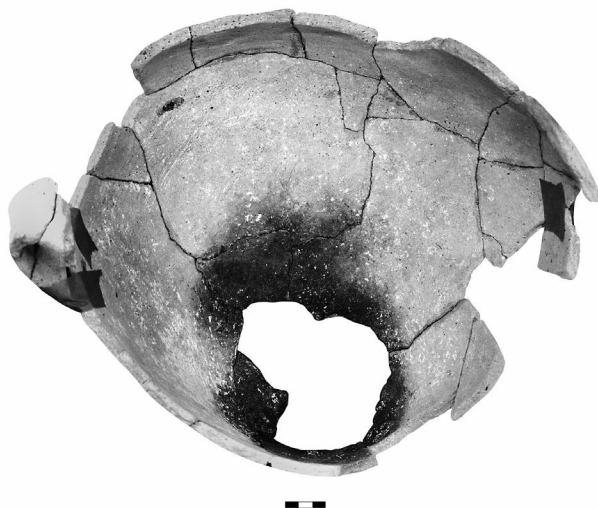

Εἰκ. 7. Βόρεια ἀκτὴ, κατασκευὴ Π1. Καθαρισμὸς τοίχου με κατεύθυνση Β.-Ν.

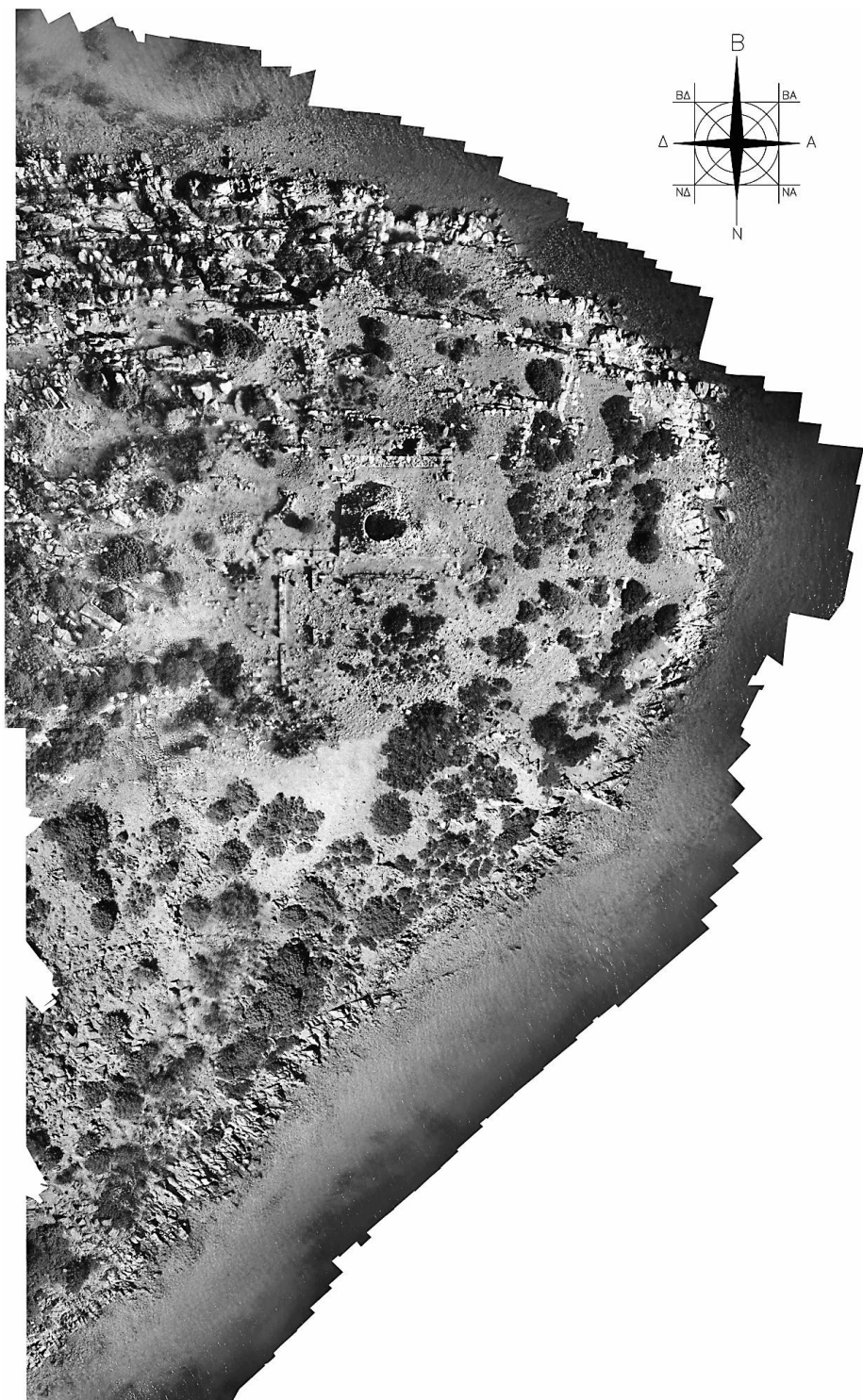

Εἰκ. 8. Ἀνώτερο πλάτωμα τῆς χερσονήσου. Ὁρθογώνιο κτίριο (E164), στὸ ὁποῖο καταλήγουν οἱ κεραῖες τοῦ μεγάλου περιβόλου.

Εἰκ. 9. Ἐγχυτρισμὸς ἀρ. 4. Ὁ κρατηρίσκος πὺν εἶχε δεχθεῖ τὰ δύο ἀρτιγενῆ βρέφη, κατὰ τὴ συντήρησή του (ἀρ. κατ. 429).

Εἰκ. 10. Ὁρθοφωτοχάρτης μετὰ μνημεῖα τοῦ ἀκρωτηρίου Ἑλληνικό (Δ. Νιώ-
της, Ἀλ. Σπανός).